

AL' PRAV SE PIŠE KAUVIA ALI KASHA...

O PISAVI IN IZGOVARJAVI IMEN

STANKO KLINAR

V februarški številki Planinskega vestnika 1992 je na strani 65 več ali manj anonimni pisec pod naslovom »KOČA NA GROHATU ALI V GRO-HOTU?« spregovoril o nekaterih solčavskih imenih. Na osnovi Vidrovih (pol)privatnih pozivov k ohranjanju domače starožitnosti sem o tej in sorodni tematiki tudi sam sestavil dopis, a ker sem zlegnatjo zbiral mnenja poznavalcev in jezikovnih strokovnjakov, me je PV 2/1992 prehitel, četudi je bil tedaj moj sestavek že gotov. Dajem ga v objavo neprireditvenega, kakršen je mislil biti kot samostojen prispevek in ne kot odgovor na omenjeni članek. Prosim, da mi bralci oprostijo, ker se nekatere stvari zato (neprijetno) ponavljajo.

S K

OLŠEVNIK ALI UŠOVNIK

Pri Olševniku nad Solčavo se jezijo, ker jih na kažipote, v vodnike in na zemljevide zapisujejo kot »Ušovnik«, češ, saj nimajo imena po ušeh, marveč po Olševi. Zakaj pa lahko soseda Podolševnika na kopriški strani »prav« zapisujejo, in vas Podolševo tudi!

Prav imajo! Vendar je utemeljitev nekoliko zapletena. Če se (zaradi tradicije?) strinjamo, da je zapis »Olševa« pravilen, mora seveda biti ime kmetije »Olševnik«. Pravilen pa je (in to zaradi tradicije!), ker je zgodovinski (etimološki) in v skladu z normami knjižnega jezika. Žal kot tak zavaja (Ljubljančane!) v pisno izgovarjavo, to je izgovarjavo po abecedni vrednosti črk Volševa/, ki pa jo knjižna izreka, oprta na krajevno izgovarjavo, odklanja.

Črka »l«, ki ji sledi soglasnik, se v našem primeru izgovarja kot /u/, naši imeni se torej izgovarjata /ouševa/ in /ouševnik/. (Drugo ime, če upoštevamo krajevno naglaševanje, tudi /ouševnik/). In kako je prišlo do »Ušovnika«? Iz nemščine! Nevešči slovenščine in krajevnega narečja so nemški kartografi ime za goro zapisali »Uschowa« in po podobnosti ime za kmetijo »Uschovnik«. Začetni /ou/ se prav lahko staplja v glas, ki je zelo blizu /u/, v imenu /ošovnik/, kot približno se domača izgovarjava glasi, pa nenaglašeni prvi samoglasnik tudi ni tako jasen, da ga ne bi mogli po podobnosti z »Uschowa« zapisati kot »u«.

Toliko v opravičilo Nemcem, ki pa bodo svoj zapis morda nekoč spremenili - ob priznanju, da gre prva beseda domačinom (kar pa smo v

tem primeru vsi Slovenci, med nami zlasti strokovnjaki za knjižni jezik).

Naglavni greh naših kartografov je torej ta, da so slepo prepisali od nemških, kar bi morali opreti na prisluh domači govoric in domači jezikovni znanosti. Ta razodeva, da izhaja ime »Olševa« od »olša«, za katero SSKJ zahteva izgovarjavo /ouša/ in jo označuje kot koroško vzporednico knjižne »jelša« /jeuša/. (Odtod tudi nemški prevod »Erlberg« za Olševo: die Erle - jelša, »olša«.) Zgodovinskost zapisa je v črki »l«, ki se sicer brez potrebe ohranja, toda mimo te konvencionalnosti zazdaj ne moremo. Povzete: »Olševa« /ouševa/ in po njej »Olševnik« /ouševnik/ (ali /ouševnik/) sta narejena po krajevni besedi »olša« /ouša/, ki pomeni »jelša« /jeuša/, iz slednje tudi ohranjata etimološki zapis s črko »l«. Tako se vključujeta v sistem knjižne slovenščine.

BELŠEK IN BEVŠEK

Podobno je s »Solčavo«, ki bi jo morali izgovarjati /součava/ in ji tako vrniti domačo izgovarjavo, ki je skladna s knjižnimi zahtevami. (In opustiti vse preveč razširjeno pisno izgovarjavo /solčava/). Isto velja za »Kalce«, »Kalško goro«, »Kalški Greben«: povsod/kau-/. Enako »Golte« /goute/ in vse »zijalke« /zijauke/ (npr. »Potočka zijalka« (p. zijauka/). Itd!!! In »Dolek« (tako piše zdaj na zemljevidih in v vodnikih) bi se zaradi izgovarjave /douk/ moral pisati »Dolk«; njegov »e« že zdaj naravno izpade v mestniku »Na Dolku« in v pridevniku »Dolkova (špica/glava)«; izgovarjava mora biti povsod /douk-/.

Imena »Strevc«, »Strevčeva peč«, »Strevčov vrh« - tako zdaj piše na zemljevidu Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco - bi se knjižno pravzaprav morala pisati »Strele«, »Strelčeva peč«, »Strelcev vrh« (kot dejansko mnogi tudi zapisujejo), izgovarjava pa bi seveda ostala /u/. (Na zemljevidu bi glede na sistem, ki ga uvaja »Strevčov vrh«, moralo pisati tudi »Strevčova peč«. Tako piše v Krajevnem leksikonu Slovenije.)

Vendar ne bo nobene škode, če ostanemo pri zapisu z »v« in z njim bližje pravilni izgovarjavi. To bi bil hkrati majhen - prvi? - korak k neetimološki (nestarinski) pisavi. (Glej v nadaljevanju »Logar - Vogar« in pojem zatečenega stanja.) - Zaradi prelube doslednosti pa bi morali potem predlagati tudi pisave »Ovševa«, »Ovševnik«, »Sovčava«, »Kavče«, kar pa se bržkone ne bo zgodilo tako kmalu, ker se bo mnogim zdelo, da gre to predaleč. (Pri manjših stvarih, takih »lokalnega« pomena, se to še

Zvezdica pomeni neobstoječo, nepravilno, nemogočo ali samovoljno obliko. Poševnice pomenijo izgovarjavo. Narekovaj pri imenih pomeni dejanski ali predlagani zapis, drugod pa ima svoje običajne pomene: citatnost, spreževnost, porogljivost.

sprejme, pri večjih, takih »nacionalnega« pomena, pa ne. Kdove zakaj! Pa tudi navada je železna srajca.)

Naj še malo igram na imena »lokalnega« pomena! Opozorim naj še enkrat, da gre za taka, kjer najdemo zvezo »l + soglasnik«, v kateri naj se »l« izgovarja kot /u/, a se prav zato včasih zapisuje kot »v«.

Na zemljevidih je resnična nedoslednost. Na eni strani najdemo Tolstovršnik, Grobelnik, Belšek, Tolsta Košuta, Tolsti vrh in že omenjene Strele, Strelcev vrh, Strelčeva peč, na drugi strani najdemo Govc, Govševa planina, Govca, Ošovnik, Podovševnik, Pogorevčnik, Pečovnik - in nekatere iz prve skupine, zapisane kot Tovstovršnik, Bevšek, Strevc, Strevčov vrh, Strevčova peč. V prvo skupino spadajo seveda nekatera imena iz druge skupine, če so zapisana z »l«: Olševnik, Podolševnik, Pogorelčnik.

Zmede ne bo mogoče odpraviti. »Olševnik« in »Podolševnik« sta direktno izvedena iz »Olše-va« (ta je »nacionalnega« pomena in je ne bomo pisali *Ovševa) in naj se pisno z njo ujemata. Kar se začne s »Tolst-«, naj se ravna po knjižno sprejetem pridevniku »tolst«. Kar je tradicionalno zakoreninjeno (npr. Kalce), naj se na silo ne spreminja. Pri imenih kot Pogorevčnik, Belšek/Bevšek, Bevke, Strelc/Strevc pa se lahko ravnamo po predlogu za pisavo

»Strevc« v prejšnjem odstavku; ta imena, ki so »lokalnega« pomena, bi torej lahko pisali samo z »v«. (Hkrati ne smemo pozabiti, da je »Pečovnik« edino pravilna pisava za to ime, ker bi »l« tu etimološko nikakor ne bil utemeljen. Omenjam pa to ime zato, ker je po zmotni analogiji zgled za pisavo »v«-ja tam, kjer bi po etimologiji lahko bil »l.«) - (Nekateri bi radi videli tradicionalnost v zapisu »Ošovnik« in ga ohranili. Ali naj se torej v knjižnem jeziku odločimo za to obliko, žrtvuemo vidno povezavo z »Olševo« in se kar najbolj približamo današnji krajevni izgovarjavi? - Glede na to, da je pisna in glasovna razlika med »Ošovnikom« in »Olševnikom« kar velika, in da je »Čiševnik« s svojo izgovarjavo res kar precej odtujen, bi se po demokratičnem konsenzu, upoštevaje položaj v jeziku, lahko odločili tudi za »Ošovnika«. Sistemsko pa je »Olševnik« vsekakor bolj sprejemljiv.) - V vseh tu navedenih primerih velja ali bi vsaj moralo veljati, da zborna izreka ne glede na pisavo zahteva (u).

ODRSKO »ELKANJE«

Etimološki (zgodovinski) »l« je namreč zelo trdovraten. Najbolj viden je v opisno-preteklih deležnikih »šel«, »videl«, »spal« itd., ki ga je uvedel **Trubar** in ga nihče več ni vrgel iz sedla, četudi ga po vsej priliki že v njegovem času v

DRUGAČNO POLETJE

Pravzaprav že odštevamo dneve, ko se bo za povprečne planince začela glavna sezona. V sredogorju se je v resnici začela že kmalu po novem letu, saj snega ni bilo toliko, da bi bistveno zavrl planinsko dejavnost, kmalu pa bodo "klasični" planinci začeli prodirati vse višje proti najvišjim slovenskim (in še katerim drugim) gorskim vrhovom.

Letošnje poletje bo v naših gorah marsikaj drugače, kot je bilo prejšnja leta. Predvsem bo teh naših gora precej več, kot jih je bilo v zadnjega pol stoletja, kajti odpravljen je obmejni pas in bomo torej lahko hodili čisto po mejnih grebenih in pobočjih.

Spodobilo bi se, da se naposled začenjamo zavedati, kako pomembno je varovati ta gorski svet, ki ga je prav lahko uničiti in nadvse težko popraviti. Upati je mogoče, da bo na planinskih kočah in ob njih še več sončnih celic in vetrnic, iz katerih bo prihajala energija za delovanje planinskega domovanja. Planinci s srcem in

dušo bi si močno želeli, da bi planinske kočice do začetka poletnega obratovanja dobile nekakšne povezave z dolinami, da bi bila informatika takšna, kot se spodobi za sedanji čas in da bi planinci vsak trenutek lahko zvedeli, kaj lahko pričakujejo v vsakem od planinskih domovanj - tudi to, koliko udobja in za koliko denarja.

Pravi planinci nikoli niso pričakovali kdovekako velikega udobja; več jim je bilo vredno prijetno vzdušje in prijaznost. Letos bodo nemara še pogosteje obiskovali take kočice, kjer bo za malo denarja malo muzike, a prijetne.

Čeprav je glavna sezona tik pred vrati, še nismo slišali, na primer, o popustih pri nočnihih za tiste obiskovalce, ki bodo rjuho - platneno ali plastično spalno vrečo prinesli s seboj. Za planinsko kočico bi to pomenilo manj pranja, manjšo porabo vode in manj pralnih praškov v gorskih tleh, za lastnika take vreče pa lastno čisto posteljo. Upamo, da bodo kočice takšne popuste pri nočnihih uvedle.

Ta čas glede na še vedno premalo stabilno situacijo v državi Sloveniji lastniki koč še ne morejo povedati cen za posamezne storitve. Prihodnje leto ta čas jih bodo, upamo, že lahko. Ne glede na to pa lahko letošnje poletje v naših gorah pričakujemo rekorden obisk. Prijaznih ljudi pri prijaznih ljudeh, seveda.

M R

gorenjskih in koroških narečjih nihče ni izgovarjal. Še v Trubarjevi doljenjščini ga je bilo treba »debelu« izgovoriti (taka navodila je dal sam Trubar), kar pomeni, da je bil na tem, da vsak čas zatone in da prostor izgovarjavi, kakršno poznamo danes. Vendar je (mestna) gospoda ta »k« pograbila kot znak družbenega položaja in tako močno padla v zanke pisne izgovarjave, da je pod njenim pritiskom Župančič kot dramaturg ljubljanske Drame še na začetku našega stoletja moral začasno privoliti v odrsko »elkarnje« kot element zborne izreke, torej /šel/, /videl/, /spal/, namesto »normalnega« /šeu/, /videu/, /spau/. Ne dvomim, da se je /u/ v /ouša/, ki se v vseh stoletjih slovenske pismenosti prav gotovo nikoli ni izgovarjal /l/, zapisal kot »k« zgolj na kasnejši pomeščanjujoči in etimologizirajoči pritisk knjižni jezik ustvarjajoče gospode, ki je potem ta »k« tudi izgovarjala kot /l/, kot dela to še danes v »Olševi« proti vsem domoljubnim pravilom - vendar je ta izgovarjava docela drugotna in umetna (in danes uradno odpravljena; glej SSKJ). S tem si tudi pojasnimo pisavo »Solčava«, »Kalcji«, »Strele« in druge v ta paradigmo spadajoče »l«-ovske pisave, ki pa, kot rečeno, morajo prav tako kot »Olševa« ohraniti izgovarjavo /u/.

Prvotna zgodovina imen je bila lahko tudi drugačna. Tako na primer je na »k« v »Solčava« lahko vplival nemški zapis »Sulz-(bach)« in na »k« v »Strele« nekdanji »e« za »l«-om (»Strelec«). V teh primerih se je »k« brez dvoma tudi izgovarjal. Vendar so bila ta imena v času prehajanja /l/-a v /u/ pred soglasnikom izenačena ne glede na morebitne različne izhodiščne oblike in so padla v isti jezikovni proces in jih z današnjega vidika lahko enako obravnavamo. (Primerjaj »bralec« / »bravec« - toda v drugem sklonu /u/, četudi zapisano »bralca«.)

STEGOVNIK IN ŠTEGOVNIK

Iz tega lahko razumemo, da je tudi začetni zapisani »k« v gorenjskih in koroških imenih kot Laz, Loka, Luža izključno knjižni (in za ta narečja zgodovinski), vendar ga knjižno izgovarjamo kot /l/, ker mu sledi samoglasnik, in ker so osnovo za knjižno izreko dala druga narečja (namreč »nešvapajoča«). (Glej spodaj razmišljanje o »Ledinah - Vodinah«.)

»Kal« se torej sicer izgovori /kau/, mestnik »na Kalu« pa /na kalu/. Tudi »Strelovec« je zato /strelov(3)c/, in »Lah« je /lah/, »Lokovnik« pa /lokovnik/, in »Rogovilec« je /rogovf(a)c/, tudi če je pomotoma zapisan kot »Rogovilc«.

»Ušovnik« (ali še raje *»Ušovnik«) ni edini »nemški« greh naših kartografov. Od Nemcev so prepisali tudi »Stegovnik« (malo so ga že počistili, a le v drugem delu, zakaj Nemci so spočetka pisali »Stegounk« in podobno), kar nevešči Slovenec približno tako tudi izgovori.

(Le v naglasu se rad moti.) Vendar se domača izgovarjava glasi /stegounk/, kar mora dati knjižni zapis »Stegovnik«. Da Nemci za začetni /št-/ niso pisali strešice na »S«, je po njihovem pravopisu razumljivo. Ni pa razumljivo, da zdaj Slovenci zaradi naših kartografov padamo v zanke pisne izgovarjave, kar se, žal, dogaja celo domačinom, pa naj so še tako zagreti za ohranjanje domače pristnosti. (Najnovejša skušnja mi kaže, da so pripravljene presedlati na /stegovnik/ - morda iz vdajništva, česar Gorenjecem ne bi pripisoval, ali pa iz nagibanja k mestni finesi, toda v isti sapi nepopustljivo zagovarjajo vzporednico /štibovnik/, ki sicer knjižno ni bila sprejeta.)

PAVLIČEVO SEDLO IN PAVLIČEV VRH

»Nemškost« se vtihotaplja tudi na »Pavličevo sedlo«, ki je, kronološko gledano, nesporen prevedek nemškega »Paulitschsattel«. Od nekdanj je bil to za Slovence Pavličev vrh (na koroški strani) ali Covnikov vrh (na solčavski strani). Seveda je treba priznati nerodnost dvojnega pomena občnega imena »vrh«, ki označuje ali »gorski vrh/konico« (npr. Draški vrh, Lepi vrh, Veliki vrh, Kosmati vrh) ali »sedlo/prelaz« (npr. Jezerski vrh, Pastirkov vrh, Strevčev vrh - Strelcev vrh? - ki se imenuje tudi Rogarjev vrh in na koroški strani Šentlenartski vrh, Ledrovski vrh, Smokuški vrh, Vrh Mrzlega doła). Toda to je zakoreninjeno v slovenski starožitnosti, ki naj bi jo ohranili.

Mislim, da so s »Pavličevim sedlom« naši kartografi in cestni kažipotarji kar preveč pohiteli

Odprava dveh (treh) na Vzhodni Džanu

Eden izmed redkih visokih vrhov, ki je še vedno neosvojen, je Vzhodni Džanu, visok 7468 metrov. Vzrok za nedotaknjenost je v izjemni strmih vseh njegovih pobočjih, zaradi česar nanj ni mogoč normalen pristop, torej na klasičen način, kakor je bila osvojena večina pomembnejših gora v Himalaji. Če odštejemo ogleda, sta doslej edini resen vzpon nanj poskušala spomladi 1991 **Vanja Furlan** in **Bojan Počkar** po vzhodni steni. Zaradi izjemne nevarnosti plazov in podorov ledu je ta stena najmanj primerna, vendar z ledenika Jalung, kjer je delovala slovenska odprava Kanč 91, do drugih sten ni mogoče. Kljub temu sta večino stene preplezala in le hudo snežno neurje ju je prisililo, da sta se 400 metrov pod vrhom obrnila. Njun poskus je bil ob uspehu odprave na Kangčendzengi

in zastrupljajo celo (nekatero) domačine. Bomo prekrstili tudi vse druge »vrhove«, ki so »sedla/prelazi«, in zamešali Jezerski vrh in Jezersko sedlo, ki sta dve popolnoma različni stvari? Bržkone izvira dvojnost pomena iz rečenice »priti na vrh« - pa naj bo to vrh gore ali vrh sedla/prelaza. (Menda je tudi »sedlo« zgolj prevedek nemškega »Sattel« in je prava domača korenina »preval«.)

Še nekaj k imenu Ledine (Kranjska koča na Ledinah, Ledinski vrh). Od nekdanjega je znano domače jezersko ime Vodine (Na Vodinah) ali Vadine. Naj se Kranjčani še tako zaklinjajo, da so v starih listinah našli »Ledine«, po jezikovnih zakonitostih to ni isto ime. Prav mogoče je seveda, da je mestni ali grajski pisar, ki je pisal tiste dokumente, iz gosposkih ozirov zamenjal »kmetavski« /v/ z »gosposkim« /l/, toda ne bi bil smel zamenjati naslednjega samoglasnika. Če je namreč sodil, da je *NI* »nespodoben«, bi bil moral zapisati »Lodine« ali »Ladine«. Tako je danes, kot že omenjeno, v knjižni slovenščini sprejet »Laz« (ob gorenjsko-koroški narečni izgovorjavi (uaz), »Loka« (ob narečni izgovorjavi /uoka/ in »Luža« (ob narečni izgovorjavi /uuža/).

Zvezdic pri »Lodine« ali »Ladine« ni treba, ker je taka knjižna pisava mogoča - pod pogojem, da je začetni »L« mogoče etimološko zagovarjati, kot ga je mogoče pri imenih »Laz«, »Loka«, »Luža« in pri takih domačih besedah kot *luč*, *lonec*, *log*, *lagati*, *las*, *lačen*, *lani*, *lahko*, *prelaz*, in, seveda, pri občnih imenih *laz*, *loka*, *luža*, kjer je v gorenjsko-koroških narečjih na začetku povsod /u/ ali /v/.

deležen velike pozornosti in visokih ocen mednarodne alpinistične javnosti.

Za pomlad letošnjega leta so nepalske oblasti izdale dovoljenje za vzpon po **severni steni**, ki je višja in strmejša od vzhodne, a objektivno varnejša. To steno so naši alpinisti videli leta 1965 in 1974 s pobočij nasproti ležečega Kangbačena, vendar je bila za takratno stopnjo svetovnega alpinizma ocenjena za nepreplezljivo. Leta 1989 je v bližini plezal **Tomo Česen** in ocenil severno steno Vzhodnega Džanuja za »najbolj strm led na svetu.« V resnici je stena predvsem skalna in z ledom le zalikana, visoka 2500 metrov in zaradi videza nepreplezljivosti bolj problem bodočnosti kot sedanosti.

Vanja Furlan in **Bojan Počkar** imata resne možnosti, da jo preplezata prva. Poleg drznega poskusa v vzhodni steni ju potrjujejo težke prvenstvene smeri v Alpah (Monte Rosa, Liskamm, Nesthorn), Kanadskem skalnem gorovju (Mount Temple, Mount Robson, Yamnuska), bolivijskih Andih (Mu-

Pred prednjimi samoglasniki, kamor sodi /e/, pa /l/ v nobenem slovenskem narečju, tudi gorenjskem in koroškem ne, nikoli ne preide v /u/ ali /v/. Zato se »L« v gorenjskih in koroških imenih kot »Lepena«, »Ledrovec«, »Lesičnjek«, »Lepi vrh«, »Lesnik« izgovarja kot v abecedi: /lepena/, itd.

Isto velja za vrsto domačih besed kot *lepa*, *leska*, *lesnika*, *les*, *leto*, *poleti*, *levi*, *ležati*, *leteti*, *lesa*, *len*, *led*. Je že kdo slišal koga reči */uepa/, Vueska/, 7uen/ ... ?

Ko bi bil »Ledine« pravi zapis, bi moral biti utemeljen na domači izgovorjavi Vledine/, ki je pa ni.

LEDINE IN VODINE

Izgovarjava */vedine/, ki naj bi jo bil sporni pisar pogospodil v »Ledine«, je, kot že rečeno, jezikovno-sistemsko nemogoča - razen ko bi bil že v indoevropskih ali vsaj prasiovanskih časih tu *NI* ali /u/ in torej /l/-a sploh nikoli ne bi bilo. (Kot recimo pri korenu »ved-«, ki da »vedeti«, »veda«.) Potem bi bila seveda upravičena pisava »Vedine«, in »Ledine« bi bile v tem primeru čisto zmotno pogospodene po napačni analogiji z besedami, ki imajo pravi etimološki »l«. (Toda po tej logiki postane oblika »Ledine« ravno tako nemogoča kot »ledeti« za glagol »vedeti«.) Vendar je to vse slepa ulica, ker izgovarjave */vedine/, kot tudi Vledine/, med domačini kratkomalo ni, in ker si tudi ne znamo razložiti, zakaj menjava prvega vokala v besedi. Korenski prevoj je sicer že iz indoevropskih

rurata, Nevada Cotana), Himalaji (Ama Dablam), Julijskih Alpah itd. Nič manj pozornosti kot visokim goram in stenam posvečata prostemu plezanju, saj ga suvereno obvladata do težavnostne stopnje IX+.

V Nepal odpotujeta skupaj z zdravnikom **dr. Matjažem Vrtovcem** v začetku aprila in se vrneta konec maja. Po aklimatizaciji name ravata steno preplezati na čisto alpski način, torej v enem zamahu, brez šotorja. Računata na pet dni vzpona in tri dni sestopa. Pomen prvega vzpona po steni in na vrh bi bil velik dogodek za svetovni alpinizem, nič manjši pa za predstavitev Slovenije v svetu. Alpinizem je dejavnost razvitih narodov. Slovenci imamo srečo, da nam tega športa ni treba šele razvijati; le pomagati mu moramo, da se lahko izkaže.

Predračun same odprave je 20000 ameriških dolarjev, potrebne najboljše plezalne opreme 5000 dolarjev; skupaj so torej stroški te odprave 25 000 dolarjev.

Tone Škarja

časov normalna stvar in ravno menjava /o/-ja z /e/-jem, ki jo ponazarjajo današnji slovenski pari kot »prevod - prevesti«, »izbor - bera«, »umor - umreti«, »zor - zreti« (ostalina starodavnosti), bi se kot naročeno prilagala na »Vodine - Ledine«, ko ne bi prevoj zadeval le enozložnih (in eo ipso naglašanih) korenov; /o/ v »Vodinah« pa je v nenaglašenem korenu, podaljšanjem s pripono -in, ki je prevzela naglas. Ni torej jasno, zakaj naj bi v paru »Vodine - Ledine« prišlo do menjave /o/-ja z /e/-jem. Tako tudi to hipotetično razmišljanje pomaga zvrščati obliko »Ledine«. Zadnja beseda gre seveda etimologom, ki bodo razložili tudi pomen.

Ker torej domačini izgovarjajo /vodine/ ali /vadinine/, kar morda res lahko poknjizimo v »Lodine« ali »Ladine« (z izgovarjavo /l/), je to druga beseda kot »Ledine« (ki bi jo bilo treba kot ime za pobočje okrog Kranjske kočje pisati z zvezdico). Ker pa se je v pisavi pred kranjskim posegom ustalila oblika »Vodine«, bi jo bilo glede na zatečeno stanje pametno obdržati. (Glej spodaj »Logar - Vogar«.)

Kjer je bil »pomeščanjujoči« faktor dovolj »buden«, so domači /u/ zapisali z »k«, kot kažejo navedeni zgledi »Laz«, »Loka«, »Luža«, zato imamo danes tudi domačijo Logar in njeno Logarsko dolino, domačije Lukek in Lah in Lokovnik (na nemških zemljevidih Wokounig), in vasi Lom in Log, in dolino Lobnik, in Lahov preval, kjer smo se »vsi« (domačini ne!) ujeli tudi v pisno izgovarjavo /logar-ska, luksc, lah, lokounik, lom, log, lobnik, lahov p-/, ki pa je, kot rečeno, knjižno utemeljena in je nihče ne misli postaviti pred vrata. Toda Bohinjci so ohranili svoj »Vogar« in Mojstrančani »Sovatno« (in »Vahica«, kot piše v zgodovini planinstva - na nagrobni plošči pa »Vahovi« - je bila prva, ki je preplezala Cmirovo steno) in jim še na misel ne pride, da bi ju začeli pisati kot *»Logar« in *»Solatna«, in mestna gospoda se je pozabila spotakniti obnju in tudi sama lepo »kmetavsko« izgovarja /v/. Ta primer kaže, da se tudi v jeziku, kot marsikje, upošteva zatečeno stanje. Naj se upošteva torej tudi za »Vodine«. Ni potrebe, da bi jih prečrkovali v »Lodine« in še manj v »Ledine«. (Bi tisti, ki to delajo, tudi iz »Vogarja« in »Logarja« naredili *»Legarja«?) Vredno bi bilo raziskati, koliko je zatečenega stanja v krajevnih imenih kot Vaše, Voklo, Vuzenica. (Druga imena na Va-, Vo-, Vu- glej v Krajevem leksikonu.)

GROHOT IN GROHAT

In še nekaj h glavobolu, ki ga povzročata Grohot in Grohat.

Planina visi na solčavsko stran in Solčavani so gospodarji. Torej imajo pravico do imena in vsi drugi imamo dolžnost, da njihovo izvirnost spoštujemo. Njihovo ime je Grohot, s skladijsko

povezavo »v Grohotu« (npr. »planina v Grohotu«, ne *»na G.«, torej tudi ne *»Koča na Grohatu«). Da je prišlo do dvojnice *»Grohat«, mislim, je kriva rokopisna šlamparija, ki ne razlikuje napisanih črk »o« in »a«, ampak čečka nekaj v tri dni in pusti bralca, da ugiba, kot ve in zna. Kočo v Grohotu imajo Mežičani, ne Solčavani. Nekdo jim je načelkal ime planine, da ga niso znali prebrati. (Lahko je ta dogodek pomaknjen seveda že v zgodovino, pred današnjo generacijo planincev, zakaj kolebanje pri imenu ima že kar dolgo brado. Lahko da se tudi ni pripetil Mežičanom, pač pa že precej pred njimi katerimkoli ne-Solčavanom.) Njihov tuji pristop je razviden tudi iz skladijske povezave. Spodobi se in pravično je torej, da snamejo sedanji napis s svoje kočje in iz spoštovanja do domačinov napišejo »Koča v Grohotu«. (Ker pa je kočja prava »superca«, kot se usti današnja mladina, jo lahko imenujejo tudi »Dom v Grohotu«.)

Stališče, da naj se stvari poenotijo za vseslovensko rabo z neko avtoritativno publikacijo, seveda ni od muh. Taka publikacija naj bi bil Atlas Slovenije. (Moral bi biti tudi vodnik Kamniške in Savinjske Alpe in drugi vodniki.) Toda dokler te »avtoritete« niso dognane, dokler rabijo dopolnitve in popravke, naj ne bi gledali nanje kot na Sveto pismo, kjer se ne sme premakniti nobena črka, tudi če je bila nekoč narobe napisana ali celo izpuščena. Bolj prav je torej popraviti Atlasov (in vodniški) *»Grohat« kot s sklicevanjem na »avtoritete« predlagati to obliko za vseslovensko rabo.

Podobno šlamparijo so zagrešili Italijani pri Lanževici zraven Breškega Jalovca. Na vseh svojih zemljevidih in v vodnikih vztrajno pišejo »Lausciovisa«. Nekdo jim je načelkal tisti »n« kot »u« (ki jim zaradi siceršnje dvojne konzonance -nž- resda tudi bolj ustreza, a prav privoščil bi jim, da bi kak njihov akademik izpeljeval učene etimologije iz tega skrajno malomarnega in seveda napačnega zapisa!). Slovenci seveda vemo, kako je prav, saj znamo poslušati domačine in tisto ni edina slovenska Lanževica, pa še v žlahti je z Lanežem, ki jih je na Slovenskem tudi več kot eden. (Podobnih zatečenih ali zatipkanih imen je mogoče najti tudi na nemških zemljevidih.)

GREBEN ALI GREBEN

Naj mi bo dovoljeno na koncu še enkrat spomniti na nesrečni Kalški Greben (Planinski vestnik 1990/11: »Kalški greben, (Kalški) Greben ali Grebn?«. Nesrečni zato, ker smo ga razvedenili v »Kalški greben«, kar je vse prej kot lepo in kar naj bi popravili naši kartografi na zemljevidih in, z iskreno prošnjo, tudi **Peter Ficko** v svojem vodniku. Ker bralci zdaj ne bodo na vrat na nos drli brat tisti davni člančič v PV, naj ga povza-

mem v nekaj besedah, ki so zapisane v knjigi Sto slovenskih vrhov (str. 159): »Besedo *Greben* bomo v našem primeru pisali z veliko začetnico in izgovarjali s poudarkom na prvem zlogu, ki ima ozki /e/. Ta izgovarjava je doma pri ljudeh v okolici Kamnika. Ker jo uporabljajo tudi brez pridevnika *Kalški*, je pravo lastno ime in je velika začetnica upravičena. Tako rabo so

uveljavljali že stari mojstri **Arnošt Brilej, Franče Avčín, Vlasto Kopač, France Planina, Valter Bohinc** in najbrž še kdo.«

Isti mojstri so tudi vedeli, da se pravilno reče in piše Veliki Greben in Mali Greben, ki sta tudi doma nad Koncem. Naj nam bo po njihovem zgledu dobro v domačem zavetju. Nikar ga ne prepahajmo s tujo (ne)učuenostjo!

ZA ČISTE GORE, 99. NADALJEVANJE

POSTELJA IN SMETNJAK NA HRBTU

MARJAN BRADEŠKO

Ni dvoma, da je naša dežela mnogo preveč umazana in zastrupljena. In govoriti o tem je premalo. S skromnimi dejanji, ki od nas ne zahtevajo kakšnega posebnega napora, lahko kot posamezniki veliko prispevamo k lepši in čistejši podobi naše okolice. Prav tisti, ki veliko zahajamo v take konce narave, ki naj bi bili še neonesnaženi (pa so nekateri presenetljivo prav umazani), lahko brez prevelikega truda poskrbimo za boljše stanje. Z dvema drobnima navadama - z odnašanjem smeti iz gora v dolino in s spanjem v bombažnih vrečah po planinskih postojankah - bomo naredili dobršen korak k čistejšemu svetu okrog nas.

Začnimo s smetmi. Že davno so minili časi, ko so priporočali zatikanje smeti za skale in podobne skrite koticke. Danes je na žalost veliko takih, ki smeti niti ne skrivajo, ampak vržejo, kamor pač nanese. Nekateri se celo potrudijo in jih ob bolj prometnih poteh (npr. pri 'Pastirčih' pod Kamniškim sedlom) vržejo v sod. Prava potuha so ti sodi, povrhu pa prav grdo zarjavili (da plastičnih niti ne omenjam).

Sod ob poti se namreč prav hitro napolni. Pa še preden je poln, veter, ki v hribih ni ravno nežen, veselo raznese precej vsebine naokoli. Sod dobi kupček, zatem kupček zraste še okoli - in sredi januarja je segal pri že omenjenem primeru (ki sploh ni edini, ki sem ga videl) v radiju kakih petih metrov okoli soda. Nehajte že s temi nesmisli, kdorkoli že ste, ki jih postavljate!

Zadeva je preprosta. Ko sem začel hoditi po gorah, tudi sam nisem vedel, kam s smetmi. V nahrbtnik že, toda kam? Med še neporabljeno hrano? Ni ravno estetsko. Potem sem začel jemati od doma posebno vrečko, kamor sem spravljaj ostanke. Pa sem jo mnogokrat pozabil. Toda: mar nimamo s seboj vedno kakšne embalaže, kamor se da spraviti vse, kar ostane za nami? Popiješ sok in poješ ribjo konzervo. Konzervo enostavno 'zbašeš' v embalažo od soka. Pa še papirnat ovitek od konzerve gre zraven - in še in še. Ne boste verjeli, kako na majhno se da vse spraviti, le malo tlačiti je

treba. Če je bil sok morda še litrski, nastane v dveh dneh pohajanja po gorah prav čedna 'opeka', ki je lahka in ne zavzema prav veliko prostora. Vsekakor manj kot prej, preden je bilo še vse polno. Pazite le, ko zadeve stiskate na manjšo površino! Sam sem se enkrat prav pošteno urezal ob pokrov pločevinke. Embalaža je lahka, praktično v enem kosu in ne zavzema prostora. To pa ne bi smelo motiti nikogar. Sam jo ponavadi prinesem prav domov, saj se v dolini niti ne spomnim, da bi jo vrgel v prvi smetnjak.

Danes že obstajajo posebne vrečke, ki se jih menda dobi tudi pri nas in so namenjene ravno odnašanju smeti v dolino. So nekoliko večje, da gredo vanje tudi smeti z večdnevnih tur; v začetku je bilo to namreč namenjeno udeležencem raznih trekingov.

Organski odpadki ne predstavljajo večjih težav, saj jih je ponavadi malo (vse pojemo). Ogrizek od jabolka lahko mirno potisnete tudi za kakšno skalo, saj bo prav kmalu zgnil ali pa ga bo dokončal kakšen ptič. Vsekakor pa ne puščajte napol pojedjenih juh ali polente v kakšnem bivaku, kot nekateri to radi naredijo. Hvala, res nisem prišel še nikoli tako lačen, da bi jedel tisto zeleno pesen in sluz!

Četudi so bivaki na samotnih krajih, imajo očitno nekateri zelo čudne navade, tudi nekateri 'alpinisti'. Obiskovalci se lahko še spomnite okolice Bivaka II, za katerim je pred leti ležal velik kup smeti, kakšna konzerva pa tudi več sto metrov pod njim. Smeti je nekdo pospravil, konzerve pa je rja že dodobra razžrla. Novih smeti na srečo ni več. Vsekakor znak boljših časov!

Druga zadeva je udobje v planinskih postojankah. Nekateri smo zadovoljni s spanjem po podrtjih opuščenih planin, drugi pa hočejo sveže rjuhice, kopalnico in podobno. Saj sliši se lepo, izvedljivo pa je brez večjih težav le po dolinah.

Vsekakor ni prijetno spat na prašnih starih kocih ali povaljanih rjuhah dobro preznojjenih predhodnikov. Zadnja leta je veliko slišati o bombažnih vrečah, ki niso pretirano drage, so prav lahke, zložene zavzamejo malo prostora,